

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/342/51/92

POCZUCIE ZAGROŻENIA POKOJU ŚWIATOWEGO W OPINII SPOŁECZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC'92

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

Jednym z tematów sondażu CBOS¹ poświęconego opiniom o różnych aspektach sytuacji międzynarodowej było poczucie zagrożenia konfliktem światowym. Temat ten jest szczególnie interesujący teraz, kiedy zniknął podział świata na dwa przeciwstawne bloki militarne. Obecna sytuacja, z punktu widzenia możliwości wybuchu konfliktu światowego, jest postrzegana przez społeczeństwo polskie bardzo podobnie jak w latach poprzednich.

Najważniejsze problemy współczesnego świata

Odpowiadając na pytanie: *Co, Pana(i) zdaniem, jest obecnie najważniejszym problemem, przed jakim stoi świat*, badani wskazywali następujące sprawy:

- ♦ "zachowanie pokoju" w poetyce PRL-owskiej, odprężenie, rozbrojenie, odpowiedzi ograniczające się do słowa "pokój" - 34%,
- ♦ ochrona środowiska przed skażeniami i różne sprawy związane z problematyką ekologiczną - 24%,
- ♦ spokój i bezpieczeństwo dla wszystkich krajów, wygaszenie konfliktów lokalnych, regionalnych i wojen domowych - 21%,
- ♦ dysproporcje gospodarcze na świecie, nędza i bogactwo, wprowadzenie ładu ekonomicznego - 8%,

---

¹ "Świat wokół nas" - sondaż przeprowadzony w dniach 20-25 maja 1992 r. na 1176-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

♦ likwidacja głodu - 7%,

♦ kontrola nad bronią masowego rażenia, likwidacja tej broni - 4%,

♦ AIDS i inne choroby cywilizacyjne, ochrona zdrowia - 4%.

Na pierwsze miejsce wysuwa się więc zdecydowanie problem usunięcia zagrożenia wojną - zarówno w skali lokalnej, jak i światowej.

Zwraca jednak uwagę wysoka pozycja problematyki ekologicznej. W opinii ogółu badanych sprawy te znalazły się na drugim miejscu pod względem częstości wskazań, natomiast młodzież uważa je za najważniejsze.

Ocena aktualnej sytuacji na świecie

Kolejne pytanie zadane respondentom brzmiało: *Jak Pan(i) ocenia obecną sytuację na świecie? Czy w porównaniu z sytuacją sprzed kilku lat, np. w połowie lat '80, obecnie na świecie jest:*

- znacznie spokojniej	3%	} 16%
- nieco spokojniej	13%	
- tak jak było	9%	
- nieco bardziej niespokojnie	34%	} 69%
- znacznie bardziej niespokojnie	35%	
- trudno powiedzieć	6%	

Ponad dwie trzecie Polaków uważa, iż na świecie jest bardziej niespokojnie niż przed kilku laty, kiedy istniał podział świata na dwa przeciwstawne bloki militarne.

Badani uzasadniali taką ocenę (w odpowiedziach na pytanie otwarte) przede wszystkim tym, że obecnie jest więcej wojen i konfliktów - lokalnych lub regionalnych - niż było w latach osiemdziesiątych, zwracali także uwagę na możliwość eskalacji wojen lokalnych. Tego rodzaju odpowiedzi ogólnych udzieliło 22% ankietowanych. Dalsze 15% badanych wskazało na konflikty i niepokoje wewnętrzne w różnych krajach (nie wymieniając ich z nazwy) i tyle samo - 15% - na konflikty i walki w ZSRR oraz w Jugosławii.

Osoby, które uważają, że obecnie jest na świecie spokojniej niż było, jako przyczyny wskazują: koniec zimnej wojny, poprawę stosunków między mocarstwami, brak konfliktu w skali globalnej (8%), a także - rozpad "obozu socjalistycznego", upadek komunizmu i rozpad ZSRR (6%).

Uzasadnienie stanowiska, że w obecnej sytuacji na świecie nic się nie zmieniło, formułowano m.in. w ten sposób, że "przed kilku laty nie było spokoju i teraz go nie ma", "rodzą się coraz to nowe konflikty" (6% ogółu badanych). Inni w swych wypowiedziach kładli nacisk na to, że "jedne problemy się skończyły, ale pojawiły się inne", "nie ma zagrożenia wojną światową, ale za to są wojny domowe" itp.

Zmienne socjodemograficzne nie różnicują ocen pod tym względem², jedynie wśród mężczyzn daje się zauważyć częstsze występowanie przekonania, że jednak na świecie jest obecnie spokojniej. Również osoby uważnie śledzące wydarzenia polityczne wyrażają takie przekonanie nieco częściej niż ci, którzy swoje zainteresowanie polityką określają jako "niewielkie" lub "żadne".

Na pytanie, czy istnieją obecnie konflikty, które mogą zagrozić pokojowi na świecie, 64% ankietowanych odpowiedziało twierdząco, a 21% przecząco (nie miało zdania na ten temat 15% badanych).

Respondentów, którzy udzielili na to pytanie odpowiedzi twierdzącej, proszono o wskazanie, jakie konflikty mają na myśli. Na pierwsze miejsce zdecydowanie wysunęły się dwa źródła konfliktów: teren byłego ZSRR oraz Jugosławii. Na każde z nich wskazała ponad połowa respondentów (odpowiednio 58% i 53%)³. O wiele mniej ankietowanych (11%) wskazało jako kolejne źródło konfliktu rejon Bliskiego Wschodu. Ponadto 7% osób z tej grupy wymieniało ogólnie konflikty i właśnie narodowościowe, religijne lub rasowe jako zagrożenie dla pokoju światowego. Po 3% upatruje zagrożenia w zachwianiu równowagi Wschód-Zachód oraz w rozprzestrzenianiu się broni atomowej lub braku kontroli nad nią.

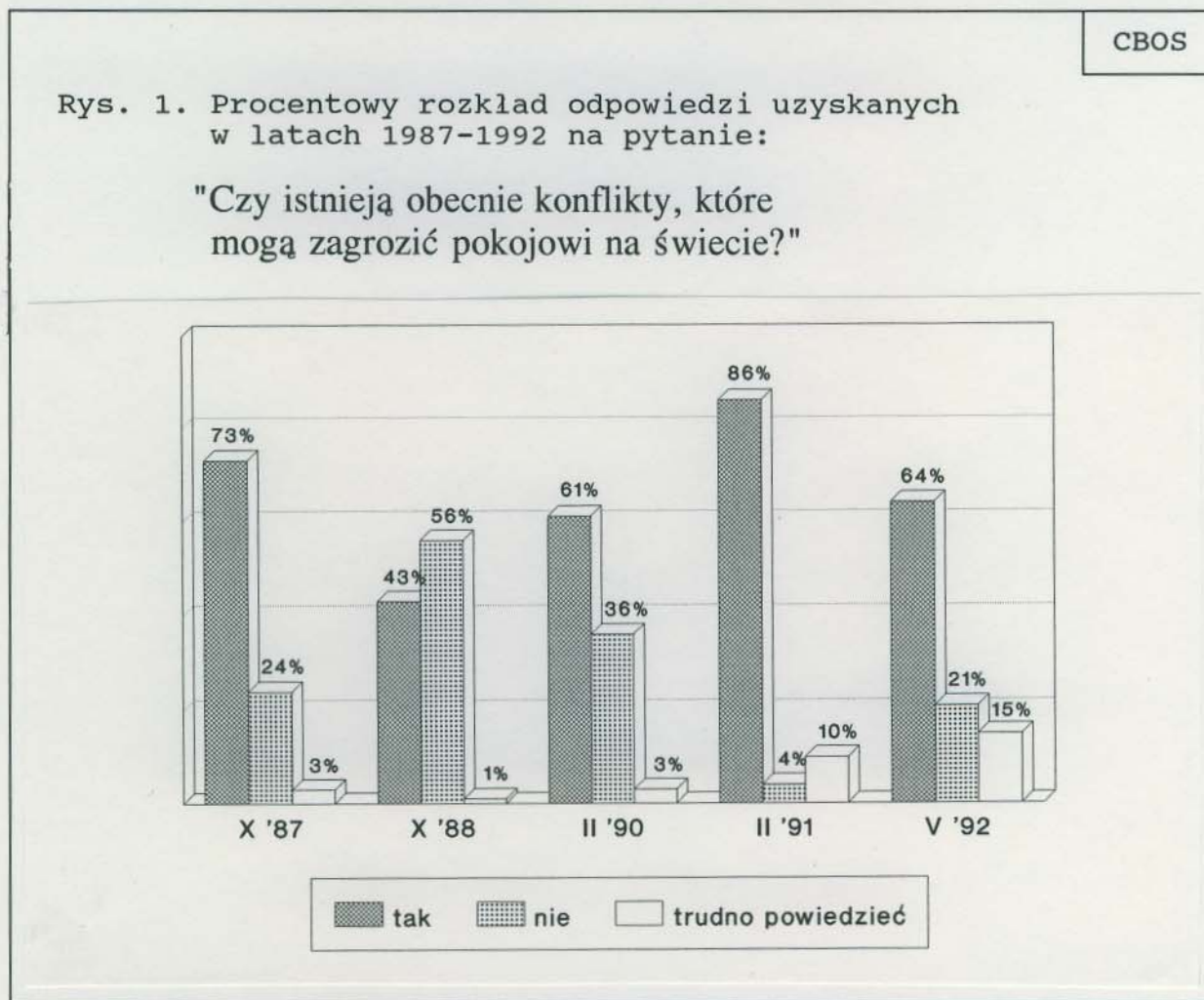
Pytanie o obecne konflikty, które mogą zagrozić pokojowi na świecie, oraz towarzyszące mu pytanie o wskazanie takich konfliktów

---

² Szczegółowe zróżnicowanie odpowiedzi badanych ze względu na cechy socjodemograficzne zamieszczono w tabelach aneksu.

³ Odsetki przekraczają 100, ponieważ badani mogli wskazywać kilka źródeł zagrożenia.

były zadawane w sondażach CBOS pięciokrotnie - w latach 1987, 1988, 1990, 1991 i 1992 (rys. 1).

Nasilanie się bądź słabnięcie poczucia zagrożenia pokoju światowego w poszczególnych latach wydaje się zależeć przede wszystkim od tego, czy w danym momencie miał miejsce rozwijający się konflikt lokalny (np. rok 1987 - wojna iracko-irańska, rok 1991 - "Pustynna Burza").

Oto jakie zagrożenia badani wskazywali w poszczególnych latach:

1987: wojna iracko-irańska (65%), Bliski Wschód ogólnie (15%), wyścig zbrojeń (7%), rywalizacja USA i ZSRR (7%), konflikt palestyński (4%), Afganistan (4%), problem niemiecki (1%).

1988: Bliski Wschód ogólnie (25%), wojna iracko-irańska (18%), konflikt palestyński (13%), Afganistan (13%), stosunki USA-ZSRR (12%), wyścig zbrojeń (7%), sytuacja w ZSRR (4%), problem niemiecki (1%).

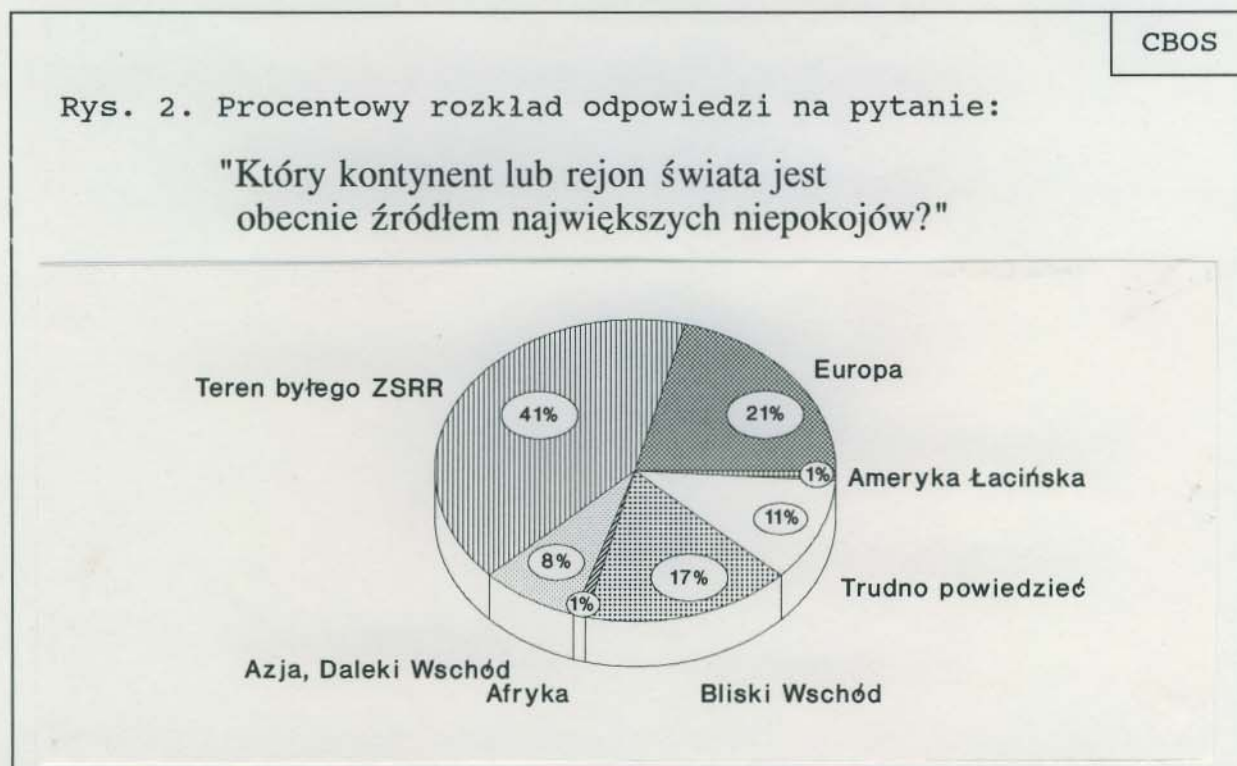
1990: problem niemiecki (54%), sytuacja w ZSRR (39%), zagrożenie zachodniej granicy Polski (11%), Bliski Wschód ogólnie (7%), konflikt palestyński (3%), Liban (3%).

1991: konflikt w Zatoce Perskiej (83%), sytuacja w ZSRR (64%)
Wszystkie inne odpowiedzi - poniżej 1%.

Na przykładzie wojny iracko-irańskiej można zauważyć, jak w sytuacji istnienia dwóch przeciwstawnych bloków militarnych wybuch konfliktu regionalnego wywoływał poczucie zagrożenia związane z możliwością jego eskalacji. Po roku obawy związane z tym samym konfliktem były już o wiele mniejsze. Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na narastanie obaw związanych z rozwojem sytuacji w byłym ZSRR oraz na zaniepokojenie wywołane zjednoczeniem Niemiec w roku 1990, będące niewątpliwie przejawem skuteczności działania propagandowego w tej kwestii.

Niezależnie od pytania otwartego o konflikty zagrażające pokojowi światowemu, badani wskazywali także rejon świata, który - ich zdaniem - jest w chwili obecnej źródłem największych niepokojów (rys. 2).

W odpowiedziach, w których respondenci wymieniali dowolną liczbę konfliktów, sytuacja w byłym ZSRR i walki w Jugosławii różniły się niewielkim odsetkiem wskazań. W przypadku, kiedy można było wskazać tylko jeden rejon - teren byłego ZSRR znalazł się zdecydowanie na pierwszym miejscu. Społeczeństwo polskie postrzega tamtejsze konflikty jako przyczynę silnego zagrożenia pokoju światowego. Znajduje to swój wyraz także w niekorzystnej ocenie sytuacji Polski po rozpadzie ZSRR⁴.

⁴ Komunikat CBOS "Opinia publiczna o międzynarodowym położeniu Polski", czerwiec 1992 r.

Ankietowani oceniali także prawdopodobieństwo wybuchu wojny światowej w ciągu najbliższych dziesięciu lat na skali od 0 do 100 (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Stopień prawdopodobieństwa konfliktu światowego (na skali 0 - 100)	Wskazania respondentów według terminów badań		
	'90	'91	'92
0	17	14	12
1 - 40	59	52	52
45 - 55	12	18	16
60 - 100	8	13	13
Trudno powiedzieć	4	3	7

Proporcje optymistów i pesymistów są mniej więcej stałe. Wyraźnie większym optymizmem wyróżniają się osoby nie interesujące się polityką.

*

*

*

Nowa sytuacja, w której nie ma już dwóch przeciwstawnych bloków militarnych, w niewielkim stopniu wpłynęła na zmianę w odczuwaniu przez nasze społeczeństwo zagrożenia konfliktem światowym. Podobnie jak w latach poprzednich, poczucie zagrożenia wzrasta lub maleje w zależności od nasilenia konfliktów regionalnych na świecie. Ciągle panuje lęk przed ich możliwą eskalacją.

ANEKS

Tabela 1. Ocena sytuacji na świecie w porównaniu z połową lat 80. (%)

	Spokojniej	Tak jak było	Bardziej nie-spokojnie	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	16	9	69	6	1175
Płeć					
Mężczyźni	21	9	68	2	527
Kobiety	12	9	70	8	648
Wiek					
do 24 lat	13	11	71	5	123
25-34	10	11	74	5	233
35-44	14	7	75	4	263
45-54	22	8	66	4	180
55-64	17	5	69	8	167
65 lat i więcej	19	13	59	9	208
Miejsce zamieszkania					
Wies	15	9	68	8	497
Miasto do 20 tys.	22	12	56	9	130
od 21 do 100 tys.	15	6	75	4	226
od 101 do 500 tys.	14	12	73	2	190
501 tys. i więcej mieszk.	18	10	70	2	131
Region					
Północny	17	11	68	3	149
Zachodni	13	9	71	8	127
Środkowozachodni	11	5	80	3	183
Środkowy	14	9	69	8	182
Wschodni	20	10	64	6	137
Południowo-wschodni	18	7	67	8	194
Południowo-zachodni	17	13	66	4	203
Wykształcenie					
Podstawowe	15	11	66	9	459
Zasadnicze zawodowe	14	7	74	4	286
Średnie	18	9	68	4	358
Wyższe	17	6	78	0	72
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	8	74	2	65
Poz. pracownicy umysłowi	15	8	75	2	126
Pracownicy fiz.- umysł.	15	8	69	8	52
Robotnicy wykwalifikowani	15	7	76	2	130
Robotnicy niewykwalifik.	22	5	67	5	73
Rolnicy	9	11	71	9	99
Prywatni przedsiębiorcy	14	10	72	3	29
Grupa społ.-zaw. nie prac.					
Renciści i emeryci	18	10	64	8	375
Uczniowie i studenci	15	18	64	3	39
Bezrobotni	17	7	70	6	86
Gospodynie domowe i inni	8	14	72	6	93
Dochody na jedną osobę					
Do 400 tys. zł	8	11	70	10	144
401-600	12	10	72	5	228
601-800	16	11	66	8	250
801-1000	18	5	73	4	211
1001-1500	20	12	63	4	191
Powyżej 1500 tys. zł	20	6	71	3	130
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	12	11	70	8	517
Średnie	19	8	68	5	498
Dobre	20	7	71	3	160
Zainteresowanie polityką					
Duże	21	6	72	2	123
Średnie	18	9	71	2	452
Małe	13	9	73	6	312
Żadne	14	11	61	14	276

Tabela 2. Prawdopodobieństwo konfliktu światowego w ciągu najbliższych 10 lat
(na skali 0 - 100) (%)

	0	do 40	45 - 55	60 i więcej	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	12	52	16	13	8	1152
Płeć						
Mężczyźni	13	56	14	12	5	513
Kobiety	11	49	17	14	10	639
Wiek						
do 24 lat	12	55	16	13	3	119
25-34	9	56	16	13	6	230
35-44	10	53	18	14	5	260
45-54	14	55	15	11	6	176
55-64	10	55	13	15	7	164
65 lat i więcej	17	39	15	12	17	202
Miejsce zamieszkania						
Wieś	12	43	18	15	12	491
Miasto do 20 tys.	12	56	18	10	4	129
od 21 do 100 tys.	9	59	13	14	5	224
od 101 do 500 tys.	12	61	10	11	5	181
501 tys. i więcej mieszk.	15	56	14	11	3	126
Region						
Północny	21	47	15	7	9	148
Zachodni	10	52	18	13	6	126
Środkowozachodni	11	54	15	16	4	180
Środkowy	15	51	12	9	13	175
Wschodni	11	42	21	18	8	138
Południowo-wschodni	8	53	19	13	7	189
Południowo-zachodni	8	60	11	14	7	196
Wykształcenie						
Podstawowe	14	46	14	14	13	451
Zasadnicze zawodowe	9	55	16	14	5	279
Średnie	13	56	16	11	4	351
Wyższe	7	59	21	13	0	71
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	9	61	20	9	0	64
Poz. pracownicy umysłowi	12	54	21	10	3	125
Pracownicy fiz.- umysł.	12	59	10	16	4	51
Robotnicy wykwalifikowani	7	62	14	10	7	129
Robotnicy niewykwalifik.	10	59	14	10	7	71
Rolnicy	6	45	16	21	11	97
Prywatni przedsiębiorcy	14	45	21	21	0	29
Grupa społ.-zaw. nie prac.						
Renciści i emeryci	14	47	14	12	13	365
Uczniowie i studenci	10	59	18	13	0	39
Bezrobotni	19	47	16	15	2	85
Gospodynie domowe i inni	13	54	10	15	8	89
Dochody na jedną osobę						
Do 400 tys. zł	13	42	18	18	10	142
401-600	8	52	15	15	10	224
601-800	12	53	15	14	6	246
801-1000	10	54	16	12	9	208
1001-1500	18	55	13	8	7	188
Powyżej 1500 tys. zł	12	53	19	11	5	124
Ocena własnych war. mater.						
Złe	8	49	17	16	9	509
Średnie	14	53	14	11	8	490
Dobre	16	56	15	8	5	153
Zainteresowanie polityką						
Duże	9	55	14	18	3	119
Średnie	9	60	16	12	3	444
Małe	11	55	13	13	7	307
Żadne	18	34	18	12	18	270

Tabela 3. Zagrożenie pokoju światowego

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	64	21	15	1173
Płeć				
Mężczyźni	64	24	12	525
Kobiety	65	18	17	648
Wiek				
do 24 lat	69	22	9	123
25-34	69	19	13	232
35-44	68	18	14	263
45-54	68	20	12	180
55-64	59	23	18	167
65 lat i więcej	53	24	23	207
Miejsce zamieszkania				
Wieś	63	18	20	496
Miasto do 20 tys.	59	26	15	130
od 21 do 100 tys.	66	23	12	226
od 101 do 500 tys.	71	21	9	190
501 tys. i więcej mieszk.	65	22	13	130
Region				
Północny	68	20	12	149
Zachodni	57	28	16	127
Środkowo-zachodni	66	22	12	183
Środkowy	64	19	17	180
Wschodni	61	21	18	137
Południowo-wschodni	69	15	15	194
Południowo-zachodni	64	21	15	203
Wykształcenie				
Podstawowe	54	22	24	458
Zasadnicze zawodowe	68	21	11	286
Średnie	71	20	8	357
Wyższe	79	15	6	72
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	78	14	8	65
Poz. pracownicy umysłowi	70	24	6	126
Pracownicy fiz.- umysł.	67	19	13	52
Robotnicy wykwalifikowani	72	14	14	130
Robotnicy niewykwalifik.	60	25	15	73
Rolnicy	62	19	18	98
Prywatni przedsiębiorcy	66	28	7	29
Grupa społ.-zaw. nie prac.				
Renciści i emeryci	57	22	21	374
Uczniowie i studenci	79	10	10	39
Bezrobotni	64	27	9	86
Gospodynie domowe i inni	66	20	14	93
Dochody na jedną osobę				
Do 400 tys. zł	58	22	19	144
401-600	66	20	14	227
601-800	63	20	17	250
801-1000	71	15	15	211
1001-1500	62	24	15	191
Powyżej 1500 tys. zł	66	26	8	129
Ocena własnych war. mater.				
Złe	62	22	16	516
Średnie	67	18	16	497
Dobre	64	28	8	160
Zainteresowanie polityką				
Duże	72	23	6	123
Średnie	71	21	8	451
Małe	68	19	13	312
Żadne	47	21	33	275

Tabela 4. Najważniejsze problemy współczesnego świata

(%)

	Niepokoje, konflikty	Pokój, rozbroje- nie	AIDS i inne choroby	Skazenie środowiska	Głód	Nędza- dobrobyt	Inne	LICZBA OSÓB
Ogółem	21	38	4	24	7	8	19	1175
Płeć								
Mężczyźni	23	35	3	23	8	10	20	527
Kobiety	20	41	5	24	6	6	18	648
Wiek								
do 24 lat	18	25	7	35	7	11	16	123
25-34	23	40	5	30	6	5	15	233
35-44	20	38	6	28	9	9	16	263
45-54	23	36	2	30	6	6	20	180
55-64	21	45	2	13	8	10	18	167
65 lat i więcej	23	42	2	9	6	6	29	208
Miejsce zamieszkania								
Wieś	23	36	3	17	8	9	22	496
Miasto do 20 tys.	22	40	6	18	8	3	29	130
od 21 do 100 tys.	19	41	3	33	6	6	13	227
od 101 do 500 tys.	21	40	7	28	7	9	11	190
501 tys. i więcej mieszk.	23	40	2	34	5	7	16	131
Region								
Północny	21	29	3	30	5	11	17	149
Zachodni	19	50	5	25	11	9	12	127
Środkowozachodni	37	40	3	22	7	6	9	183
Środkowy	16	30	5	26	6	6	27	182
Wschodni	24	36	7	17	8	7	28	138
Południowo-wschodni	15	48	4	19	7	6	19	193
Południowo-zachodni	18	37	1	27	5	9	20	203
Wykształcenie								
Podstawowe	23	36	2	13	6	9	27	459
Zasadnicze zawodowe	27	36	5	23	6	8	16	286
Średnie	16	42	6	36	9	5	13	358
Wyższe	17	44	4	33	7	8	13	72
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	11	42	6	35	8	11	17	65
Poz. pracownicy umysłowi	20	41	9	34	10	6	12	126
Pracownicy fiz.- umysł.	25	38	6	38	8	8	4	52
Robotnicy wykwalifikowani	23	39	8	28	3	5	22	130
Robotnicy niewykwalifik.	25	34	1	22	4	8	21	73
Rolnicy	25	31	0	18	5	9	24	99
Prywatni przedsiębiorcy	10	34	0	45	10	7	21	29
Grupa społ.-zaw. nie prac.								
Renciści i emeryci	23	42	3	11	7	7	22	375
Uczniowie i studenci	13	26	3	49	8	13	10	39
Bezrobotni	23	34	3	27	7	7	17	86
Gospodynie domowe i inni	19	38	4	24	6	9	17	93
Dochody na jedną osobę								
Do 400 tys. zł	23	34	2	13	8	13	21	144
401-600	19	36	4	25	5	7	25	228
601-800	26	36	5	22	10	8	18	250
801-1000	19	44	3	23	6	9	18	211
1001-1500	23	37	6	28	6	4	14	191
Powyżej 1500 tys. zł	16	42	2	30	7	7	17	130
Ocena własnych war. mater.								
Złe	23	38	3	20	7	9	21	516
Średnie	21	39	5	24	6	7	17	499
Dobre	18	37	3	35	8	6	17	160
Zainteresowanie polityką								
Duże	18	41	5	31	9	7	18	123
Średnie	23	38	4	29	8	9	13	452
Małe	20	41	4	25	5	7	17	311
Żadne	21	34	3	12	7	6	30	277